

ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการนิเทศภายในโรงเรียนของโรงเรียนเครือข่ายที่ 33 สังกัดสำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร

รุ่งอรุณ ต๊ะตังใจ*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของครูที่มีต่อการนิเทศภายในโรงเรียน ของโรงเรียนเครือข่ายที่ 33 สังกัดสำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามเพศและประสบการณ์การทำงาน ปีการศึกษา 2558 จำนวน 142 คน โดยใช้ตาราง Krejcie และ Morgan โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟาของคอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.94 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อการนิเทศภายในโรงเรียนของโรงเรียนเครือข่าย ที่ 33 สังกัดสำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามเพศ วิเคราะห์ค่าโดยใช้ค่า t-test แบบ Independent สำหรับประสบการณ์ วิเคราะห์ค่าโดยใช้ค่า (One-way analysis of variance) เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีเชฟเฟ (Scheffe Post hoc Comparison)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูมีความคิดเห็นต่อการนิเทศภายในโรงเรียนของโรงเรียนเครือข่ายที่ 33 สังกัดสำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายได้ พบว่า ด้านกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน ด้านการนิเทศการสอน ด้านการอบรม และด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการทุกด้านที่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก
2. ครูที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อการนิเทศภายในโรงเรียนของโรงเรียนเครือข่ายที่ 33 สังกัดสำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้านไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อการนิเทศภายในโรงเรียนของโรงเรียนเครือข่ายที่ 33 สังกัดสำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้านไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

* นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

คำสำคัญ

ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการนิเทศภายในโรงเรียนของโรงเรียนเครือข่ายที่ 33 , การนิเทศภายในโรงเรียน

ความนำ

การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ขึ้นอยู่กับครูจะต้องพัฒนา กระบวนการเรียนการสอนให้เหมาะสม ปัจจัยที่จะช่วยพัฒนาครูในด้านวิชาการให้มีมากยิ่งขึ้นคือ การนิเทศภายในโรงเรียน ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการแก้ปัญหาพัฒนาและปรับปรุง การเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพ ประกอบกับในสภาพปัจจุบันครูยังมีปัญหาและข้อจำกัดในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลายประการซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนจำนวนไม่น้อยยังไม่บรรลุตามจุดประสงค์ของหลักสูตรและเพื่อให้นักเรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น อย่างไรก็ตามแม้จะมีการพัฒนากิจกรรมนิเทศภายในโรงเรียนโดยตลอด มีการพัฒนากระบวนการปฏิบัติงาน พัฒนาระบบการนิเทศทางไกล แต่ก็ยังประสบปัญหาและอุปสรรคมาโดยตลอด อาจกล่าวได้ว่าการนิเทศภายในที่ประสบผลสำเร็จจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนการสอนของครูอันส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนการนิเทศจึงเป็นการพัฒนาคุณภาพของครูโดยมีจุดมุ่งหมายสูงสุดที่คุณภาพของนักเรียน

ยังมีปัญหาหลายประการที่ทำให้การนิเทศไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ดังเช่น บุคลากรส่วนใหญ่คิดว่า การนิเทศภายในโรงเรียน คือ การไปสังเกตการสอนของครูในชั้นเรียน ไม่รู้จุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการนิเทศ และไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการนิเทศภายใน เนื่องจากเข้าใจว่าการนิเทศเป็นการไปตรวจสอบ จับผิด ประเมิน วิพากษ์วิจารณ์ สื่อเครื่องมือนวัตกรรมใหม่ๆ ทางการนิเทศไม่ได้ใช้เพื่อการสนับสนุนให้เกิดการนิเทศภายในโรงเรียนได้อย่างแท้จริง บุคลากรขาดความร่วมมือร่วมใจร่วมคิด ร่วมทำ ข้อมูลเหล่านี้นล้วนเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า การนิเทศภายในโรงเรียนโดยทั่วไปมีปัญหาที่ควรจะได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของงานวิจัยที่เกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาที่พบว่า การนิเทศภายในไม่ค่อยประสบผลสำเร็จเกิดจากบุคลากรไม่ค่อยมีความรู้และความเข้าใจระบบการนิเทศที่แท้จริง ขาดบุคลากรที่จะเป็นผู้นิเทศ งบประมาณไม่เพียงพอ ขาดการนิเทศและติดตามอย่างต่อเนื่อง ขาดเครื่องมือในการประเมินที่เชื่อถือได้และครูไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์ของข้อมูลย้อนกลับที่ได้รับ อาจกล่าวได้ว่าการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนนับเป็นกระบวนการในการเร่งรัดคุณภาพทางการศึกษาที่สำคัญยิ่ง โดยเฉพาะงานวิชาการ ซึ่งเป็นงานหลักในการจัดการศึกษาในโรงเรียน

นับตั้งแต่มีการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ.2542 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2545 โดยคำนึงถึงหลักที่ว่าผู้เรียนจะต้องมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพ ตามมาตราที่ 22 โดยสถานศึกษาจะต้องดำเนินงานจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด ผูกทักษะกระบวนการคิด การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง บูรณาการความรู้ด้านต่าง ๆ ตลอดจนส่งเสริม ให้ผู้สอนจัดการเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้และจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ตามมาตรา 24 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546:11-12) ซึ่งในการปฏิรูปการศึกษาให้ประสบความสำเร็จตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาตินั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาครูให้ปรับพฤติกรรมการสอนจากเดิมๆ เป็นแบบใหม่เป็นอันดับแรก แต่การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ประสบความสำเร็จนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ที่สำคัญต้องมีความเข้าใจพื้นฐานที่ตรงกันในการพัฒนาและสิ่งที่ต้องเร่งดำเนินการโดยด่วนเพื่อนำไปสู่การพัฒนา การเรียนการสอนก็คือ การพัฒนาคุณภาพของครู กระบวนการหนึ่งที่ใช้ในการสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพครู ตลอดจนพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนให้บรรลุตามที่ต้องการคือ กระบวนการนิเทศการศึกษา เพราะการนิเทศการศึกษาจะช่วยกระตุ้นส่งเสริมและปรับปรุงกระบวนการการสอนของครูให้บรรลุตาม

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนด และ การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนก็เป็นกระบวนการหนึ่งที่จะช่วยให้ครูสามารถพัฒนาการเรียนการสอนของตนได้ตรงตามสภาพของปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน โดยอาศัยความร่วมมือของผู้บริหารโรงเรียนและครูเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาตนเอง พัฒนางานและนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนในที่สุด

การนิเทศภายในที่ประสบผลสำเร็จจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนของครูและบุคลากรทุกฝ่ายจะร่วมมือกันในการพัฒนาตนเองตามศักยภาพ ชื่นชมกับความสำเร็จของตนเองส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน หัวใจของการนิเทศภายในนั้น คือ การเรียนรู้ของครูเพื่อการพัฒนาตนเองให้มีความรู้ที่ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ จนเข้าใจวิธีการต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจนและมองภาพอนาคตได้อย่างตลอดแนว วิธีการที่ทำให้ครูสามารถพัฒนาตนเองได้มีหลายวิธี การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนครู และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของนักเรียน มีโอกาสได้รับความรู้ ถ่ายทอดความความรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ และร่วมคิดวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับ การจัดการเรียนรู้ทั้งปัญหาของตนเอง เพื่อน ครูและพ่อแม่หาแนวทางแก้ปัญหา ร่วมกัน

จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นผู้วิจัยมีประสบการณ์การเป็นผู้รับการนิเทศในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตมีนบุรี ทำให้ทราบถึงปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการนิเทศภายในโรงเรียนและความต้องการพัฒนาบุคลากร ด้านการนิเทศภายในโรงเรียนที่กล่าวมาทั้งหมดจำเป็นต้องได้รับการแก้ไข เพื่อให้กิจกรรมนิเทศภายในโรงเรียนดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการพัฒนาบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการนิเทศภายในโรงเรียนเครือข่ายที่ 33 สังกัดสำนักงานเขตมีนบุรี ในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านกระบวนการนิเทศภายใน ด้านการสังเกตการสอน การอบรม และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ตามความคิดเห็นของครูที่มีต่อการนิเทศภายในโรงเรียนของโรงเรียนเครือข่ายที่ 33 สังกัดสำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด เพื่อนำผลการศึกษาค้นคว้าวิเคราะห์หาแนวทางในการนิเทศภายในให้มีคุณภาพสูงขึ้น เพื่อให้เหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนในเขตพื้นที่บริการ ซึ่งผลของการวิจัยจะเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้เป็นทิศทางในการวางแผนปรับปรุงการนิเทศภายในของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานครให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูที่มีต่อการนิเทศภายในโรงเรียนของโรงเรียนเครือข่ายที่ 33 สังกัดสำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อการนิเทศภายในโรงเรียนของโรงเรียนเครือข่ายที่ 33 สังกัดสำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตาม เพศ และประสบการณ์

ขอบเขตการวิจัย

ประชากรเป็นครูผู้สอนในโรงเรียนเครือข่ายที่ 33 สังกัดสำนักงานเขตมีนบุรีกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2558 จำนวน 226 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือครูผู้สอนในโรงเรียนเครือข่ายที่ 33 สังกัดสำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2558 คัดเลือกโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จำนวน 142 คน

ตัวแปรในการวิจัย

1. ตัวแปรอิสระ (independent variables) ได้แก่ เพศและประสบการณ์การทำงาน
2. ตัวแปรตาม (dependent variables) ได้แก่ ความคิดเห็นของครูโรงเรียนเครือข่าย ที่ 33 สังกัดสำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อการนิเทศภายในโรงเรียน จำแนก 4 ด้าน คือ 1. ด้านกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน 2. ด้านการนิเทศการสอน 3. ด้านการอบรม 4. ด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยมีกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ ครูผู้สอนในโรงเรียนเครือข่าย ที่ 33 สังกัดสำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2558 จำนวน 142 คน โดยใช้ตาราง Krejcie และ Morgan คัดเลือกโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยการหาดัชนีความสอดคล้อง (Index of item Congruence-IOC) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.60 – 1.00 และหาความเชื่อมั่น ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา ของคอนบาค (Cronbach' s Alpha Coefficeint) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.94 โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน คือ 1. ข้อมูลส่วนบุคคล 2. เนื้อหาที่จะทำวิจัย 3. ข้อเสนอแนะเป็นคำถามปลายเปิด ใช้การวิเคราะห์ค่าสถิติด้วย t-test แบบ Independent และ ANOVA (One- way analysis of variance) สำหรับตัวแปรเพศและประสบการณ์การทำงาน

ผลการวิจัย

1. สภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่าง 142 คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง โดยมีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 20 ปี มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ประสบการณ์ระหว่าง 10 – 20 ปี และประสบการณ์น้อยกว่า 10 ปี ตามลำดับ
2. ความคิดเห็นของครูต่อการนิเทศภายในโรงเรียนเครือข่ายที่ 33 สังกัดสำนักงานเขต มีนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก
3. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานนิเทศภายในโรงเรียนเครือข่ายที่ 33 สังกัดสำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้านไม่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
4. ผลการเปรียบเทียบครูที่มีประสบการณ์ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานนิเทศภายในโรงเรียนเครือข่ายที่ 33 สังกัดสำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารงานนิเทศภายในโรงเรียนเครือข่ายที่ 33 สังกัดสำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร พบว่า มีประเด็นที่น่าสนใจควรนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ผลการศึกษา ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารงานนิเทศภายในโรงเรียนเครือข่ายที่ 33 สังกัดสำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความคิดเห็นด้านการนิเทศการสอนมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน รองลงมาคือ ด้านการอบรม และอันดับสุดท้าย คือ

ด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติ จากผลการวิจัยนี้เนื่องจากงานนิเทศภายในถือว่าเป็นหัวใจหลักของกระบวนการบริหาร ผู้บริหารการศึกษาจึงต้องมีการปฏิบัติและพัฒนางานนิเทศภายในอยู่ตลอดเวลา เพราะจุดมุ่งหมายของ สถานศึกษาก็คือ การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพซึ่งขึ้นอยู่กับงานนิเทศภายในและงานด้านวิชาการทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นทุกด้านต่างก็อยู่ในระดับมากทุกด้านแสดงว่า ทุกด้านมีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานและการ บริหารงานนิเทศภายในโรงเรียน ผู้บริหารจะมีประสิทธิภาพหรือไม่ขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการงานนิเทศ ภายในของโรงเรียนที่จะสร้างนักเรียนให้มีคุณภาพ มีความรู้ มีจริยธรรมและคุณสมบัติตามที่ต้องการ เพื่อ นำไปใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมต่อไปได้เป็นอย่างดี สำหรับนโยบายของกรุงเทพมหานครได้มุ่งเน้นให้มีการ ปฏิรูปด้านการศึกษา โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน มุ่งพัฒนาศักยภาพ และมาตรฐานให้ทัดเทียม ยกกระตือรือร้นการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยี และการเรียนรู้โลกนอกห้องเรียน ตลอดจนสนับสนุนให้ครูทดลองการจัดการเรียนการสอนตามสภาพที่แท้จริง (authentic learning) และการ ประเมินผลตามสภาพที่แท้จริง (authentic assessment) ในชั้นเรียนตลอดจนผู้บริหารและครูร่วมกันหา แนวทางในการพัฒนาแนวคิดใหม่ ๆ เพื่อกำหนดรูปแบบและมาตรฐานในการดำเนินการนิเทศภายในของ โรงเรียน ผู้บริหารจะต้องกระตุ้นให้ครูเกิดแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลงวิธีการสอนและการประเมินผลซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของชาลินี บัวขาว (2547) ศึกษาเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับเจตคติ ต่อการนิเทศภายใน ที่พัฒนาด้านการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูผู้สอนในโรงเรียนในเครือ คณะกิตินิพระอุทยของพระเยซูเจ้าแห่งกรุงเทพฯ พบว่าโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัย ดังกล่าวสอดคล้อง กับงานวิจัยของ พวงเพชร พิมเตย (2550) ศึกษาเรื่อง การศึกษาสภาพการบริหารการ นิเทศภายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 มีสภาพการบริหารการนิเทศภายใน อยู่ในระดับมากสอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของ มณีนรัตน์ รัตนวิชัย (2553) ศึกษาเรื่อง การศึกษาความต้องการ การนิเทศภายในสถานศึกษาเอกชนสังกัดคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาสมุทรปราการเขต 1 พบว่าความต้องการการนิเทศภายในสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก และเมื่อ พิจารณาทั้ง 4 ด้าน นำมาอภิปรายในแต่ละด้าน ได้ดังนี้

ด้านที่ 1 ด้านการนิเทศการสอน ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการนิเทศภายในโรงเรียนเครือข่ายที่ 33 สังกัดสำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร ด้านการนิเทศการสอน โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นการนิเทศแบบกัลยาณมิตร อย่างน้อยภาคเรียนละ 2 ครั้ง โดยการนิเทศที่ชี้แนะและช่วยเหลือด้านการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มเพื่อนครูด้วยกัน หรือกับฝ่าย บริหาร ผู้นิเทศจะต้องสร้างการยอมรับ สร้างศรัทธา เพื่อให้ผู้รับการนิเทศเกิดความเชื่อและนำข้อเสนอแนะไป ปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน นอกจากนี้ยังต้องมีการร่วมคิด แลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำรูปแบบ วิธีการ ไป ประยุกต์ใช้ มีการติดตามประเมินผลตลอดกระบวนการ และมีระบบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การบริหารงาน นิเทศภายในที่ดีจะก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์และเป็นการพัฒนาศักยภาพของครูให้ดียิ่งขึ้น ผู้บริหารจะต้องมีการ นิเทศเกี่ยวกับเรื่องการเรียนการสอน สามารถปรับปรุงและกิจกรรมการเรียนการสอนโดยพัฒนาพฤติกรรม และบุคลิกภาพของครูให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ แนวความคิดของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2546, หน้า 51) กล่าวว่า การนิเทศการสอนเป็นการนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษา ซึ่งดำเนินการโดย ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ตลอดจนบุคลากรภายในสถานศึกษา ร่วมมือกันปรับปรุงงานด้านต่าง ๆ เป็นการ ส่งเสริมและเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน อันจะนำมาซึ่งคุณภาพของสถานศึกษา และของผู้เรียนให้อยู่ ในระดับที่น่าพึงพอใจ ซึ่งผู้รับการนิเทศ ได้แก่ ครูผู้สอน และบุคลากรภายในสถานศึกษาทุกคน ควรมีการ ประเมินผลจากการนิเทศทุกปีการศึกษาเพื่อนำมาปรับปรุงด้านวิชาการ สนับสนุนให้แต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีการนิเทศการเรียนการสอนภายในกลุ่มสาระของตนเอง นำบุคลากรภายในโรงเรียนไปชมการสอนในหรือ

นอกโรงเรียนเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงการสอนของตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของสมยศ ไชโย (2547) ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนากระบวนการสังเกตการสอน ช่วยกระตุ้นให้กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้า ปรับปรุงวิธีการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเกิดเครือข่ายความร่วมมือของแต่ละสายงานที่ช่วยผลักดันให้มีกระบวนการสังเกตการสอนอย่างต่อเนื่อง และมีการกระตุ้นในระหว่างการประชุมครูและผู้บริหารที่เน้นและส่งเสริมให้มีการสังเกตการสอนตามกระบวนการนิเทศภายในของโรงเรียน

ด้านที่ 2 ด้านกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการนิเทศภายในโรงเรียน เครือข่ายที่ 33 สังกัดสำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร ด้านกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน โดยภาพรวมและรายชื่ออยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ผู้นิเทศจัดทำปฏิทินนิเทศและแจ้งให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบ มีการกำหนดนโยบายในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่เหมาะสมและกำหนดเกณฑ์การประเมินความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การจัดทำปฏิทินการนิเทศและแจ้งให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบก่อนที่จะมีการนิเทศ ทำให้ผู้ที่ได้รับการนิเทศได้เตรียมตัวก่อนล่วงหน้าในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและสามารถวางแผนการสอน การจัดกิจกรรม ในชั้นเรียน ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน เป็นกระบวนการหรือกิจกรรมทางวิชาการที่จะทำให้ทราบว่า การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนบรรลุผลตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้มากน้อยเพียงใด กระบวนการนิเทศภายในเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่อยู่ว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญของผู้บริหารโรงเรียนในการสร้างความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรในโรงเรียนให้เกิดการพัฒนาตนเองในการทำงาน เพื่อผลสำเร็จของการบริหารการศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาลีณี บัวขาว (2547, หน้า 38) กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างผู้นิเทศกับครูผู้สอนในการหาตัวปัญหาในเรื่องการสอนที่ประสบอยู่ อาจเป็นกลุ่มวิชาใดวิชาหนึ่ง เป็นการกำหนดคน กำหนดงานให้สัมพันธ์กันโดยกำหนดการปฏิบัติงานในรูปของแผนงานหรือโครงการที่มีแนวปฏิบัติที่ชัดเจน จัดหา จัดสร้างสื่อและเครื่องมือในการนิเทศภายในที่สอดคล้องกับยุทธวิธีที่กำหนดไว้

ด้านที่ 3 ด้านการอบรม ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการนิเทศภายในโรงเรียน เครือข่ายที่ 33 สังกัดสำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร ด้านการอบรม โดยภาพรวมและรายชื่ออยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ สนับสนุนให้บุคลากรได้เข้ารับการอบรมเพื่อหาความรู้เพิ่มเติมในวิชาชีพ สนับสนุนการไปอบรมกับหน่วยงานอื่น โดยเป็นการพัฒนาตนเอง พัฒนาด้านวิชาชีพ ตรงตามความต้องการของครูและสถานศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การอบรมเป็นกระบวนการหนึ่งในการนิเทศภายในโรงเรียนแก้ไขปัญหางานที่เกิดขึ้นในองค์กรแต่ปัจจุบันองค์กรต่างๆมักจะมองว่าการอบรมเป็นการสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายและการที่องค์กรต่างๆมักจะรู้สึกเช่นนั้นก็เพราะขาดการวางแผนการฝึกอบรมและไม่มีความเข้าใจในการจัดการฝึกอบรมที่ดีพอ ดังนั้น การฝึกอบรมจึงเป็นการผ่อนคลายให้กับพนักงาน เพื่อให้พนักงานได้มีความรู้รอบตัวทันโลก ทันเหตุการณ์ และเพื่อพัฒนางานในหน่วยงาน สอดคล้องกับสมชาติ กิจยรรยง และ อรรถจริย์ ณ ตะกั่วทุ่ง (2551, หน้า 22-23) ให้แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรมไว้ดังนี้ การฝึกอบรมเป็นอาชีพที่ต้องรับผิดชอบ การจัดฝึกอบรมแต่ละครั้งไม่ว่าจะเป็นสถานที่ใดก็ตามจะมีผลกระทบต่อทุกๆส่วนของกิจการของเราการฝึกอบรมไม่ค่อยให้เรามีโอกาสเลือก การฝึกอบรมเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเจริญเติบโตการพัฒนาและปรับปรุงบุคลากร ถ้าการฝึกอบรมนั้นทำอย่างเหมาะสมก็เป็นการกระทำที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง การฝึกอบรมจะต้องกระทำไปอย่างต่อเนื่องการฝึกอบรมจะต้องเป็นการยอมรับทั้งสองฝ่าย คือทั้งวิทยากรและผู้ฝึกอบรม การฝึกอบรมจะต้องมีการวางแผน การฝึกอบรมจะต้องเป็นตัวจักรสำคัญอันหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าเป็นการกระทำที่จำเป็น การฝึกอบรมเป็นงานที่ทำหายค่าใช้จ่ายสูง และต้องใช้เวลา การฝึกอบรมจะต้องทำอย่างสมดุล การฝึกอบรมจะต้องใช้เวลาอย่างเหมาะสม การฝึกอบรมจะต้องประเมินผลบ่อย การฝึกอบรมเป็น

เครื่องมือในการบริหารผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะสนใจการเรียนรู้ถ้ามีแรงจูงใจด้วยการตั้งคำถามว่า “ทำไม” “อย่างไร” “ที่ไหน” ผู้เข้ารับการอบรมจะเรียนรู้ได้ดีขึ้นถ้าเขาได้มีส่วนร่วมการเรียนรู้เป็นวิธีการของแต่ละบุคคล

ด้านที่ 4 ด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการนิเทศภายในโรงเรียนเครือข่ายที่ 33 สังกัดสำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร ด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติ โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ผู้บริหารติดตามการวิจัยในชั้นเรียนที่มอบหมายให้ครูทำอย่างน้อยปีการศึกษาละ 1 เรื่อง เป็นการเสริมสร้างโอกาสให้ครูผู้สอนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีความสำคัญในการแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครู และพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ การจัดกิจกรรมนิเทศภายในโรงเรียนเพื่อสนับสนุนการพัฒนาการวิจัยในชั้นเรียนของครูควบคู่ไปด้วยก็จะทำให้ครูมีโอกาสพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพได้ในเวลาเดียวกัน ผู้บริหารจึงต้องมีการสนับสนุนการพัฒนาการวิจัยเพื่อปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาวิธีการทำงาน การวิจัยเชิงปฏิบัติการช่วยแก้ปัญหาในห้องเรียนช่วยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดี เป็นการปรับเปลี่ยนบทบาทของครูใหม่ ช่วยให้ผู้แก้ปัญหาในชั้นเรียน กระตุ้นการสอนแบบสะท้อนกลับพัฒนาทักษะวิชาชีพครู ทำให้ครูเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารต้องทำให้ครูเกิดความต้องการในการสร้างสรรค์ผลงาน ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ต่อการเรียน การสอนและการเลื่อนตำแหน่งหน้าที่การงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ มณีรัตน์ รัตนวิชัย (2553) ศึกษาเรื่อง ความต้องการการนิเทศภายในสถานศึกษาเอกชน พบว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นงานที่ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญและสนับสนุนเพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อการนิเทศภายในโรงเรียนเครือข่ายที่ 33 สังกัดสำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร พบว่า จำแนกตามเพศ พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ครูเพศชายและเพศหญิงได้รับการดูแลจากผู้บริหารเหมือนกันในการนิเทศการสอน ที่มีกระบวนการนิเทศที่เหมือนกัน มีการส่งเสริมการอบรมและการวิจัยเชิงปฏิบัติให้แก่ครูทุกคน ดังนั้นครูที่มีเพศแตกต่างกัน จึงมีความคิดเห็นต่อการนิเทศภายในของโรงเรียนไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ สมชาย บุตรโคตร (2547) ศึกษาเรื่องสภาพและปัญหาการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลยเพื่อเปรียบเทียบสภาพและปัญหาการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดเลย จำแนกตามสถานภาพการนิเทศและขนาดของโรงเรียนตามกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน 5 ขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่าโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย มีสภาพและปัญหาการดำเนินงานนิเทศภายในโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อขั้นตอนการสร้างสื่อและเครื่องมือการนิเทศอยู่ในระดับปานกลาง การดำเนินงานนิเทศภายในโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของข้าราชการครูเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน จำแนกตามสภาพการดำเนินงานนิเทศภายในภาพรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายขั้นของสภาพการดำเนินงานนิเทศภายในแล้วปรากฏว่า ขั้นการวางแผนและกำหนดทางเลือกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ขั้นการสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นไม่แตกต่าง ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของข้าราชการครูเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน จำแนกตามขนาดของโรงเรียนไม่แตกต่างกัน ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของข้าราชการครูเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน จำแนกตามสถานภาพการนิเทศไม่แตกต่างกัน ผลการเปรียบเทียบความ

คิดเห็นของข้าราชการครูเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน จำแนกตามขนาดของโรงเรียนไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ อุดม โกศลสุวรรณ (2550) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพการนิเทศภายในโรงเรียนสุเหร่าดอนสะแก สำนักงานเขตวังทองหลางกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า สภาพการนิเทศภายในสุเหร่าดอนสะแก สำนักงานเขตวังทองหลาง สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1. ด้านการแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศติดตามลักษณะนิเทศภายในโรงเรียน 2. ด้านการวางแผนเตรียมการก่อนปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียน 3. ด้านการปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียน 4. ด้านการกำหนดแนวดำเนินการตามนโยบายการนิเทศในโรงเรียน 5. ด้านการประเมินผลการนิเทศภายในโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ

3. ผลการเปรียบเทียบ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการนิเทศภายในโรงเรียนเครือข่ายที่ 33 สังกัดสำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ โดยครูที่มีประสบการณ์การทำงานน้อยและครูที่มีประสบการณ์การทำงานมาก อาจจะมีความคิดเห็นต่อการนิเทศภายในโรงเรียนคล้ายคลึงกันทั้งในภาพรวมและรายด้านทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน ด้านการนิเทศการสอน ด้านการอบรมและด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการ อาจเนื่องจากผู้บริหารมีการทำความเข้าใจ แจ้งวัตถุประสงค์และกระบวนการนิเทศภายในแก่ครูทุกคนทราบ จึงทำให้ครูมีความเข้าใจและเตรียมตัวเพื่อรับการนิเทศและครูยังสามารถหาประสบการณ์จากการศึกษาหาความรู้ การปฏิบัติงานมีความสามารถ มีทักษะและเจตคติที่เกิดจากการประกอบอาชีพ มีกระบวนการทำงานและการพัฒนาอาชีพ การฝึกอาชีพ การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ทำให้มีความรู้ความเข้าใจ มีแนวทางการปฏิบัติงาน การแก้ปัญหา หรือปรับปรุงงานต่าง ๆ ได้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับ กับ บุญเลิศ ชัยเดช (2548) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาความคิดเห็นของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีต่อการปฏิบัติงานการนิเทศภายในโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษานครนายก ผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการสอนต่างกันมีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานการนิเทศภายในโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลงานวิจัยไปใช้ดังนี้

1.1 ผู้บริหารควรมีการอบรมวิจัยเชิงปฏิบัติการแก่ครูในเรื่องของการทำวิจัยในชั้นเรียน เป็นพิเศษ เพื่อพัฒนาความรู้และเจตคติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันและสุดท้ายจะได้มีแนวทางการปฏิบัติงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สมตามเป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551

1.2 ผู้บริหารและครูควรร่วมกันบริหารจัดการการนิเทศการสอนและหาแนวทางพัฒนากระบวนการนิเทศภายในที่เหมาะสมกับสถานศึกษาของตนเองต่อไป

1.3 สำนักการศึกษาควรดำเนินการอบรมเชิงปฏิบัติการแก่ครูในด้านการสร้างแบบทดสอบชนิดต่าง ๆ ให้ครบถ้วน เพื่อพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากรให้เป็นมืออาชีพมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารงานนิเทศภายในโรงเรียนเครือข่ายโรงเรียนอื่น ของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบริหารงานนิเทศภายในโรงเรียนเชิงเปรียบเทียบระหว่างหน่วยงาน เช่น

2.2.1 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครกับโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2.2 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครกับโรงเรียนในสังกัดการศึกษาเอกชน

เอกสารอ้างอิง

- ชาลินี บัวขาว. (2547). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับเจตคติต่อการนิเทศภายใน ที่พัฒนาด้านการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูผู้สอนในโรงเรียน ในเครือคณะภคินีพระหฤทัยของพระเยซูเจ้าแห่งกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- บุญเลิศ ชัยเดช. (2548). การศึกษาความคิดเห็นของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีต่อการปฏิบัติงานการนิเทศภายในโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก. ปริญญาโทศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พวงเพชร พิมเตย. (2550). การศึกษาสภาพการบริหารการนิเทศภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- มณีนรัตน์ รัตนวิชัย. (2553). การศึกษาความต้องการการนิเทศภายในสถานศึกษาเอกชน. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สมชาติ กิจยรรยงและอรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง. (2551). เทคนิคการจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).
- สมชาย บุตรโคตร. (2547). สภาพและปัญหาการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- สมยศ ไชโย. (2547). การพัฒนาการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนบ้านเหล่าข้าว อำเภอโพธาราม จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2546). สารการเรียนรู้ชุดวิชาการพัฒนาการบริหารสถาบันการศึกษา. นครศรีธรรมราช: สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- อุดม โกศลสุวรรณ. (2550). สภาพการนิเทศภายในโรงเรียนสุเหร่าดอนสะแก สำนักงานเขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.